

Advies

Over groene transformatieprocessen in de
Vlaamse economie

Op basis van een terreinverkenning

Brussel, 14 september 2011

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Krachtlijnen	5
3. Kern aanbeveling	11
Een efficiënt flankerend beleid is een must voor de groene transitie van de Vlaamse economie.....	11
4. Een innovatieve economie	13
4.1. Aandachtspunten.....	13
4.2. Beleidsaanbevelingen.....	13
4.2.1. Een visionair transitiebeleid vereist strategische keuzes	13
4.2.2. Meer middelen voor O&O.....	14
4.2.3. Oplossen van de innovatieparadox door samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven	16
4.2.4. Gerichte ondersteuning van eco-innovaties.....	16
5. Een ondernemende economie	19
5.1. Competitiviteit en energie	19
5.1.1. Aandachtspunten	19
5.1.2. Beleidsaanbevelingen	19
5.2. Een optimaal omgevingsbeleid	22
5.2.1. Aandachtspunten	22
5.2.2. Beleidsaanbevelingen	23
5.3. Nood aan efficiënte en effectieve overheid	28
5.3.1. Aandachtspunten	28
5.3.2. Beleidsaanbevelingen	29
6. Een kennisintensieve economie	32
6.1. Aandachtspunten.....	32
6.2. Beleidsaanbevelingen.....	32
6.2.1. Uitbouwen van een pro-actief competentiebeleid, met aandacht voor vergroening.....	33
6.2.2. Creëren van meer werkbaar werk	36

1. Inleiding

Het voorliggende advies gaat dieper in op de thematiek van de *vergroening van de Vlaamse economie*. De uitdaging van de klimaatverandering en de eindigheid van sommige belangrijke grondstoffen en fossiele energiebronnen, versterkt door de financieel-economische crisis, bepaalt meer dan ooit de politieke agenda van internationale en nationale/regionale overheden. Dit heeft een toevloed aan studies en analyses over de impact daarvan op de economie en de arbeidsmarkt tot gevolg gehad. Steeds harder weerklinkt de boodschap om de economie te transformeren (onder meer te vergroenen) en de potentiële opportuniteiten voor de arbeidsmarkt te benutten, en tegelijkertijd de eventuele kosten en negatieve effecten te beperken via efficiënter overheidsbeleid en via gerichte arbeidsmarkt- en competentiebeleidsmaatregelen.

In het Pact 2020 hebben de Vlaamse Regering, de Vlaamse sociale partners en het middenveld op geïntegreerde wijze het sociaaleconomisch toekomstbeeld van Vlaanderen geschetst, dat in drie kernwoorden kan worden samengevat: welvaartscreatie, inclusie en duurzaamheid. In wezen beoogt het Pact 2020 de transitie naar een duurzame, innovatieve en toekomstgerichte economie. Een performant omgevingsbeleid, met oog voor een zo laag mogelijk grondstof-, energie-, materiaal- en ruimtegebruik, moet dit ontwikkelingsproces ondersteunen.

Het SERV-secretariaat heeft recent nog een zeer lijvige analyse gepubliceerd over hernieuwbare energie¹, waarin in detail werd ingegaan op de rol die hernieuwbare energie kan spelen in de vergroening van de economie en op het beleid en de randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn. Met name wordt in dat rapport onder meer ingegaan op feiten en cijfers inzake groene groei en groene jobs verbonden met hernieuwbare energie, de baten van het huidige hernieuwbare energiebeleid voor de Vlaamse economie en werkgelegenheid en de manieren waarop die baten kunnen worden vergroot.

Te midden van al die studies en analyses was het voor de SERV zaak om aan zijn advies een optimale toegevoegde waarde te geven. Er werd voor de invulling ervan dan ook geopteerd voor een aparte benaderingswijze: geen alomvattende theoretische, conceptuele beschouwingen en analyses over vergroening, maar een concrete terreinverkenning van transformatieprocessen op bedrijfs-, sector- en streekniveau. Door elk van de organisaties vertegenwoordigd in de SERV werden een aantal concrete cases aangeleverd, die werden bevraagd over de drempels en opportuniteiten bij de implementatie van een vergroeningsproces.

In het bijzonder werd daarbij gepeild naar de rol die de overheid zou kunnen vervullen om dergelijke transformatieprocessen te faciliteren en te ondersteunen.

---

¹ <http://www.serv.be/serv/publicatie/rapport-hernieuwbare-energie>

Deze cases zijn divers van aard, zowel qua niveaubenadering als qua economische activiteit:

- Streekniveau: Streekpact Zuid-West-Vlaanderen (RESOC Zuid-West-Vlaanderen);
- Sector(overschrijdend) niveau: Bouwsector (Vlaamse Confederatie Bouw, Duurzaam Wonen en Bouwen);
- Bedrijfsniveau: Stora Enso (industrie), GEBO (industrie), REMO (voeding), Interwest BW (social profit), Kringwinkel Meetjesland (social profit), Herplant BVBA (tuinbouw), Innova Manure (veeteelt).

De terreinverkenning over vergroening biedt heel wat leereffecten voor een optimaal flankerend beleid en dit vanuit diverse beleidsinvalshoeken. Er worden dan ook een aantal beleidsaanbevelingen aan de terreinconclusies vastgeknoopt met het oog op het vergemakkelijken, stimuleren en ondersteunen van transformatieprocessen in de Vlaamse economie. Hoewel de aanbevelingen in eerste instantie gericht zijn naar de Vlaamse overheid, blijkt uit de cases dat ook het bedrijfsleven en andere maatschappelijke actoren een verantwoordelijke rol hebben en dienen op te nemen in het vergroeningsproces van de Vlaamse economie.

De SERV wenst de bevroegde organisaties en ondernemingen te danken voor hun bereidwillige medewerking.

2. Krachtlijnen

De terreinverkenning maakt duidelijk dat de Vlaamse economie, in haar brede benadering, bezig is met transformatieprocessen, ook op ecologisch vlak. Zowel op streekniveau, sectorniveau als bedrijfsniveau, zowel in grote als kleine ondernemingen, zowel in de primaire (land- en tuinbouw, veeteelt), secundaire (industrie) als de dienstensectoren, inclusief de social-profit, wordt onder druk van marktomstandigheden en/of op strategisch bewuste wijze ingespeeld op de vergroeningsgolf.

Ondanks de geleverde inspanningen en investeringen loopt niet altijd en alles van een leien dakje. Op het terrein worden de ondernemingen, de sectoren en de streekactoren geconfronteerd met drempels en obstakels die de transformatieprocessen bemoeilijken. Cruciaal is dat de meeste drempels te maken hebben met **lacunes in het flankerend beleid** van de overheid. Dit advies wordt aangegrepen om de Vlaamse overheid hierop te attenderen en het flankerend beleid te optimaliseren met het oog op de vergroening van de economie.

De **centrale krachtlijn** luidt dan ook dat **een efficiënt flankerend beleid**, aangestuurd door een doelmatige overheid, **een absolute must is om de Vlaamse economie te transformeren naar een groene economie**.

De overheid moet zich daarbij bewust zijn van het interactieproces tussen de competitiviteit enerzijds en de transformatie van de Vlaamse economie anderzijds. Vlaanderen heeft een competitieve economie nodig om de nodige transformatieprocessen te kunnen initiëren en implementeren, en andersom dragen innovatieve transformatieprocessen bij tot de competitiviteit van het Vlaamse economisch weefsel.

De SERV wil volgende prioritaire krachtlijnen onder de aandacht van de Vlaamse overheid te brengen:

1. Nood aan meer middelen voor O&O met aandacht voor gerichte ondersteuning van eco-innovaties

Doorgedreven inspanningen, zowel vanwege de overheid als van het bedrijfsleven, zijn noodzakelijk om zo snel mogelijk **de Barcelona-norm van 3%** van het BBP te halen.

Blijvende groei en werkgelegenheid realiseren in beloftevolle ‘groene’ sectoren zoals hernieuwbare energie vergt niet alleen substantieel meer middelen voor O&O, maar ook een beleid dat expliciet wordt gericht op technologische innovatie en industriële valorisatie van het potentieel dat in Vlaanderen aanwezig is. Zo’n beleid vergt voldoende middelen, maar vooral **coherentie en doordachte en gerichte keuzes**. De uitdaging bestaat erin om te komen tot een beter gecoördineerd beleid tussen de verschillende ministers en beleidsdomeinen, dat voldoende op de lange termijn georiënteerd is, ingebed is in een algemene visie, inspeelt op het Europese beleidskader en -instrumenten, meer programmatisch wordt ingevuld en gericht wordt op strategische domeinen waar er reeds een industriële kennisbasis aanwezig is. In aanvulling daarop lijkt ook de ondersteuning en valorisatie van lokale transitieprojecten en van kleine lokale experimenten en leerinitiatieven van belang.

De SERV heeft meermaals het belang onderstreept van een transitie naar een duurzame economie. De ondersteuning van transitieprojecten en –netwerken draagt onmiskenbaar bij tot de noodzakelijke maatschappelijke en technologische transitie (cf. maatschappelijk vernieuwingsnetwerk (transitiearena) in het kader van DuWoBo).

2. Meer aandacht voor energiekosten en energiebesparing

De inspanningen om **energie te besparen** en de **energievraag te beperken** moeten verder worden opgedreven. Er is nog een aanzienlijk potentieel bij bedrijven, in gebouwen en in de transportsector. De aanwending hiervan is niet alleen nodig vanuit klimaat oogpunt, maar is ook interessant met het oog op de versterking van de Vlaamse energiebevoorradingszekerheid en vanuit economische overwegingen (o.a. kostensparing bij de betrokkenen, efficiëntieverhoging van het beleid, benutting van nieuwe marktopportunities,..). Een grondige evaluatie van het gevoerde energie-efficiëntiebeleid in overleg met de stakeholders is dringend nodig.

In ieder geval kan en moet een energie-efficiëntiestrategie ambitieus zijn. Deze moet vertrekken van een ambitieuze lange termijn doelstelling en een duidelijk

omschreven tijdsfad om de doelstelling te bereiken. Het Vlaamse energie-efficiëntiebeleid kan daarbij ambitieuzer zijn dan de indicatieve Europese energiebesparingsdoelstelling voor Vlaanderen (9%). Ambitieuze doelen voor energie-efficiëntie moeten geconcretiseerd worden in een lange termijn aanpak van energie-efficiëntie bij gebouwen, bedrijven en in de transportsector.

Via een efficiënt gebruik van hulpbronnen kan een belangrijke stap worden gezet naar een vergroening van de economie. In het kader van een energie-efficiëntiebeleid moet de nodige afstemming worden nagestreefd met het **duurzaam materialenbeheer**. Het sluiten van materiaalkringlopen is één van de aspecten van de vergroening van de economie. Daarnaast zijn er nog andere aspecten zoals een zo laag mogelijk grondstof-, energie-, materiaal- en ruimtegebruik. Eco-efficiënte processen, een milieuverantwoorde productie en consumptie, een koolstofarm energiesysteem, een duurzame mobiliteit, enz. kunnen deze betrachting mee realiseren. Het 7de vlaggeschipinitiatief van de EU “Efficiënt gebruik van hulpbronnen” omvat de vermelde aspecten en initiatieven die leiden naar een vergroening van de economie. Hierdoor kunnen vergroening van de economie en duurzaam materialenbeheer samen sporen. De SERV onderschrijft dat het duurzaam materialenbeheer ingebed wordt in het “Efficiënt gebruik van hulpbronnen” en zo bijdraagt tot de vergroening van de economie.

De SERV vraagt nauw betrokken te worden bij het door de Vlaamse regering aangekondigde “Materialenpact voor Vlaanderen” alsook bij het operationeel plan ervan met concrete en prioritaire acties als opstap naar “Duurzaam Materialenbeheer”.

Naast de prioritaire inzet op energiebesparing, is ook een gerichte verdere uitbouw van **hernieuwbare energie** noodzakelijk, met het oog op de realisatie van verdergaande CO₂-emissiereductiedoelingen op de lange termijn. Het hernieuwbare energiebeleid kan effectiever, efficiënter, rechtvaardiger en met meer rechtszekerheid voor de particulieren en ondernemingen die investeren in hernieuwbare energie. Ook kunnen de sociaal-economische bonuseffecten van het beleid (bv. de groei en werkgelegenheid in de Vlaamse hernieuwbare energietechnologiesector) vergroten. De aanpak van niet-financiële barrières is nodig. De ontwikkeling van hernieuwbare energie hangt bijvoorbeeld niet alleen af van de verschaftte exploitatiesteun (bv. via certificaten systemen) maar ook van andere – vaak niet-economische – omstandigheden, barrières en stimuli. Ook die aspecten kunnen voor de praktijk erg bepalend zijn. Terzake wijst de SERV in het bijzonder op het belang van het energie-innovatiebeleid en op het vergunningen- en ruimtelijke ordeningsbeleid. Ook moet gestreefd worden naar het meest hoogwaardige en duurzame gebruik van biomassa op basis van levenscyclusanalyses. Dat vergt een lange termijnvisie over wat men met hernieuwbare energie in Vlaanderen precies wil bereiken en welke hernieuwbare energietoepassingen men waar en wanneer wil ondersteunen, zodat het beleid zich

vervolgens bewust op deze doelen kan richten. De SERV heeft met een uitgebreid informatiedossier alvast een voorzet gegeven voor het debat hierover en zal op korte termijn een advies over het Vlaamse hernieuwbare energiebeleid formuleren.

Een derde belangrijke uitdaging om de toekomstige **energiekosten te beperken**, ligt in de **energie-infrastructuur**. Deze infrastructuuraspecten verdienen bijzondere aandacht. De komende jaren zullen gigantische investeringen nodig zijn. Een verdergaande introductie van hernieuwbare energie in ons energiesysteem kan niet zonder aanpassingen aan de energie-infrastructuur (klassieke productie, transport, distributie, enz.). Nieuwe investeringen in elektriciteitsproductiecapaciteit in Vlaanderen zijn dringend noodzakelijk. Daarin moet gestreefd worden naar een goede, evenwichtige energiemix op basis van de verschillende primaire energiedragers. Er moet een raamwerk ontwikkeld worden om nieuwe investeringen te faciliteren (versnellen investeringsprojecten). België én Vlaanderen en de verschillende instanties binnen Vlaanderen moeten dringend werk maken van een goede afstemming en samenwerking inzake het verlenen van concessies, vergunningen, toegang tot de netten, etc.

3. Nood aan een effectief, coherent en efficiënt economische overheidsinstrumentarium met focus op vergroening en duurzaamheid

Een efficiënt, gestroomlijnd ondersteuningsinstrumentarium dient bij te dragen tot een transitiebeleid gericht op een duurzame en toekomstgerichte economie. Voor de SERV is het essentieel dat hierbij de zienswijze en voorwaarden die hij recentelijk heeft ontwikkeld over flankerend beleid, worden gerealiseerd.

De SERV stelt drie complementaire toetsstenen bij de **uitbouw van een transitiegerichte instrumentenmix** voor, met name effectiviteit (outcome), coherentie (synergie bevorderen en versnippering tegengaan) en finaliteit (duidelijke focus, link met de strategische visie en prioritaire keuzes). Meer coherentie in het instrumentarium leidt tot transparantie en kan bijdragen tot een accurate allocatie van de steunverlening en een verhoogde slagkracht van de instrumenten in termen van schaalgrootte, kritische massa, bundeling van knowhow en kennis, enz.

Steunverlening dient te leiden tot een positief additioneel sociaal-economisch effect, zij het op meerdere aspecten (toegevoegde waarde, werkgelegenheid, concurrentiepositie, competentie-ontwikkeling,..) of beperkt, zij het rechtstreeks of onrechtstreeks, zij het op korte of langere termijn.

Bij duurzame ontwikkeling van **bedrijventerreinen** is het een positieve zaak dat bijkomende ondersteunende maatregelen zijn voorzien, in het kader van een stimulerend beleid. Om deze kentering m.b.t. duurzame inrichting van CO₂-neutrale bedrijfsterreinen te bestendigen zijn niet alleen financiële en regelge-

vende stimuli nodig. Er dienen voornamelijk ook hinderpalen in de bestaande regelgeving, bij voorkeur zelfs bij prioriteit, weggewerkt te worden.

Een meer geïntegreerde sturing en **vergunningverlening** zijn wenselijk. Er moet werk worden gemaakt van een daadwerkelijke integratie van de stedenbouwkundige- en milieuvergunning in één eengemaakte vergunning. Voor industriële project-MER's moet worden gezocht naar een verbetering en versnelling door de MER-procedure en vergunningsprocedure beter op mekaar af te stemmen. De SERV ontving recentelijk een adviesvraag over een ontwerpdecreet hieromtrent. Hieruit is op te maken dat het uitvoeringsbesluit, waarin de exacte termijnen zullen bepaald worden, van erg groot belang zal zijn om tot een effectieve versnelling te komen. Tenslotte staat de sturing door ruimtelijke ordening vandaag nog te los van de inpassing in het energiesysteem.

Overleg tussen de maatschappelijke actoren speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een strategische visie op subregionale economische ontwikkeling.

4. Een stabiel, rechtszeker en doelgericht regelgevend kader

Stabiliteit en vooral **voorspelbaarheid** van het beleidsinstrumentarium (regelgeving en eventuele subsidies) op voldoende lange termijn zijn zeer belangrijk voor investeringen in het kader van vergroeningsprocessen. De vereiste stabiliteit wordt door de huidige beleidspraktijk en met de huidige instrumenten (bv. het ondersteuningsbeleid voor hernieuwbare energie) onvoldoende gerealiseerd. Finaal onderlijnt de vraag naar stabiliteit en voorspelbaarheid vooral het belang van goed voorbereide, onderbouwde, overlegde en gedragen beleidskeuzes en regelgeving, zodat reparatiewetgeving zoveel als mogelijk wordt vermeden.

Regelgeving is een potentieel krachtig instrument in handen van de overheid om de transitie van de industrie te stimuleren. Er moet worden nagegaan op welke wijze en binnen welke voorwaarden dit instrument kan worden ingezet bij normering van bepaalde facetten van de binnenlandse afzetmarkt.

5. Een pro-actief en vooruitstrevend arbeidsmarkt- en competentiebeleid

Een flankerend beleid inzake arbeidsmarkt vormt een inherent onderdeel van het transitiebeleid naar een vernieuwende en toekomstgerichte economie. Het regulier arbeidsmarktbeleid bevat reeds meerdere maatregelen en initiatieven op het vlak van competentie-ontwikkeling en meer werkbaar werk die het transitiebeleid ondersteunen en faciliteren. Inzake **competentiebeleid** (aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, opleiding en begeleiding van werkzoekenden, werknemers) moeten deze acties echter nog versterkt worden en/of dringen additio-

nele maatregelen zich op. Naast het monitoren van (de evolutie in) **de werkbaarheid** is ook en vooral het stimuleren en ondersteunen van de toepassing in de praktijk ervan belangrijk.

Een anticiperend arbeidsmarktbeleid dat in staat is de evoluties nauwgezet op te volgen, maar ook steunt op inzichten over toekomstige evoluties, is nodig om maatregelen te kunnen nemen om (toekomstige) **knelpunten** op de arbeidsmarkt het hoofd te bieden. Het arbeidsmarkt- en opleidingsbeleid moeten dus pro-actief kunnen inspelen op wijzigingen. Om opleidingen up-to-date te houden is er meer samenwerking tussen sectoren/bedrijven en de wereld van onderwijs, opleiding, vorming en training nodig.

Om een anticiperend competentiebeleid te ontwikkelen is het noodzakelijk om aan **kennisopbouw** te doen op Vlaams niveau en dit in nauwe samenwerking met de sectoren en andere belanghebbenden. Hier ligt een verantwoordelijkheid voor de sociale partners en de overheid in gepaste vormen van synergie.

3. Kern aanbeveling

Een efficiënt flankerend beleid is een must voor de groene transitie van de Vlaamse economie
---

Hoewel de cases zowel qua niveaubenadering als qua economische activiteit sterk verschillen, kunnen er gemeenschappelijke aandachtspunten voor de overheid uit gedistilleerd worden. Hieronder worden de belangrijkste aandachtspunten per beleidsinvalshoek opgelijst. Er worden tegelijkertijd beleidsaanbevelingen aan vastgekoppeld zodat de link aandachtspunt-beleidsaanbeveling onmiddellijk duidelijk wordt.

In het Pact 2020 hebben de Vlaamse Regering, de Vlaamse sociale partners en het middenveld op geïntegreerde wijze het sociaaleconomisch toekomstbeeld van Vlaanderen geschetst, dat in drie kernwoorden kan worden samengevat: welvaartscreatie, inclusie en duurzaamheid.

In wezen beoogt het Pact 2020 de transitie naar een duurzame, innovatieve en toekomstgerichte economie. Een performant omgevingsbeleid, met oog voor een zo laag mogelijk grondstof-, energie-, materiaal- en ruimtegebruik, moet dit ontwikkelingsproces ondersteunen.

Ook in het Werkgelegenheids- en Investeringsplan (WIP, 18 december 2009) - zoals overeengekomen tussen de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners – werd de ambitie geformuleerd om een transitiebeleid te ontwikkelen teneinde Vlaanderen stapsgewijs op weg te zetten naar een vernieuwende en toekomstgerichte economie : een economie waarin voor alle segmenten duurzame ontwikkeling, innovatie, onderzoek en ontwikkeling, creativiteit en ondernemerschap, talent- en competentieontwikkeling sleutelwoorden vormen tot economische groei en duurzame werkgelegenheidscreatie.

Uit de conclusies van de terreinverkenning kan afgeleid worden dat er op het terrein nog heel wat barrières voorkomen die de bedrijfseconomische operationalisering van een vergroeningsstrategie bemoeilijken. **Dit laat toe te concluderen dat – wil de vergroeningsstrategie daadwerkelijk geconcretiseerd wordt - er conditio sine qua non een efficiënt flankerend beleid wordt ontwikkeld om de transformatieprocessen in de Vlaamse economie te faciliteren en te ondersteunen.** De Vlaamse overheid heeft hierin dan ook een belangrijke rol te spelen.

De SERV heeft meermaals het belang van een efficiënt flankerend beleid beklemtoond². Tal van elementen die in de conclusies van de terreinverkenning naar voor komen onderstrepen de noodzaak van een flankerend beleid vanuit drie invalshoeken:

- een innovatieve economie
- een ondernemende economie
- een kennisintensieve economie

---

² Recentelijk: SERV-advies, Flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgerichte industrie, 15 september 2010.

4. Een innovatieve economie

4.1. Aandachtspunten

Vier kernaandachtspunten kwamen uit de cases naar voor:

- **Een geïntegreerd beleidskader** (cases Kringwinkel Meetjesland vzw, Streekpact Zuid-West-vlaanderen)

Om vergroeningsprocessen te ondersteunen is een geïntegreerde visie van de overheid vereist. Er is nood aan een visionair geïntegreerd beleidskader dat de groene ambities van de overheid duidelijk maakt en de nodige kapstokken tot implementatie aanreikt. De overheid slaagt hierin echter onvoldoende omdat zij een te verkokerde structuur en werking kent.

- **Innovatie en O&O** (cases Interwest, Remo, Innova Manure, DuWoBo)

Innovatie en O&O dienen omwille van hun intrinsieke belangrijkheid door de overheid blijvend worden ondersteund.

- **Samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemingen** (cases Herplant BVBA, Interwest, Innova Manure)

Samenwerkingsverbanden tussen kennisinstellingen en ondernemingen zijn cruciaal voor de kennisontwikkeling van een onderneming en moeten gestimuleerd worden (open innovatie).

- **Gerichte ondersteuning eco-innovaties** (cases GEBO, Remo, Interwest, Stora Enso, Innova Manure)

Bewezen vooruitstrevende technologieën dienen door de overheid te worden ondersteund.

4.2. Beleidsaanbevelingen

4.2.1. Een visionair transitiebeleid vereist strategische keuzes

De SERV is reeds lang pleitbezorger van een geïntegreerd innovatiebeleid, gebaseerd op een breed gedragen en overlegde strategische visie om grote maatschappelijke uitdagingen zoals onder meer transformatie van het economisch DNA, klimaatverandering, uitputting van grondstoffen, verlies aan biodiversiteit, milieuvervuiling en vergrijzing aan te pakken. Het sociaal overleg (op alle niveaus) kan in belangrijke mate bij-

dragen aan het draagvlak voor deze visie (case Streekpact Zuid-West-Vlaanderen). Hiervoor moeten adequate oplossingen gevonden worden, die tegelijkertijd een perspectief bieden op duurzame economische groei.

Vergroening van de economie is een bewuste strategische keuze. Dergelijke keuze moet geschraagd worden door een strategische visie, kaderend binnen het Pact 2020. Belangrijke elementen van concretisering zijn hierbij: de beleids- en planningsprocessen, de geïntegreerde aanpak over de beleidsdomeinen heen, de (financierings)instrumenten, de betrokkenheid van stakeholders, de gewenste systeeminnovaties, de prioritaire milieu- en energietechnologieën, een tijdspad met inzet van instrumenten en middelen.

In diverse beleidsinitiatieven (bv. Witboek Nieuw Industrieel Beleid, Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, Procesnota Ruimtelijke Economie) vindt men wel aanzetten daartoe maar een samenhangende coherente visie met bijhorend actieplan ontbreekt vooralsnog. Het beleid is momenteel te zeer versnipperd waardoor het beleidsvraagstuk van de vergroening gefragmenteerd wordt aangepakt. Wallonië heeft het Marshallplan 2.Groen gelanceerd waarbij één van de assen focust op de verduurzaming en vergroening van haar economie, ondernemerschap en tewerkstelling³.

4.2.2. Meer middelen voor O&O

Innovatie is zonder twijfel een aanjager van economische groei en een must om het economisch weefsel te revitaliseren, te hernieuwen en te transformeren. O&O is hierin een onmisbare schakel.

De SERV blijft voorstander van doorgedreven inspanningen, zowel vanwege de overheid als van het bedrijfsleven, om zo snel mogelijk de Barcelona-norm van 3% van het BBP te halen.

De SERV stelt vast dat de Vlaamse Regering op 2 mei 2011 beslist heeft om een inhaalbeweging uit te voeren voor onderzoek en ontwikkeling. Vooreerst wordt het bud-

---

³ Deze visie op vergroening wordt geconcretiseerd in doelstellingen, middelen (in totaal 900 miljoen €) en actiemaatregelen rond:

- groen ondernemerschap;
- innovatie in groene technologieën (oprichting van Walloon Institute for Sustainable Development, onderzoeksprogramma slimme elektriciteitsnetwerken);
- ondersteunen duurzaam wonen en bouwen;
- groene jobs en vergroening opleiding;
- duurzame bedrijventerreinen;
- lancering van een zesde pôle de compétitivité “Nieuwe Technologieën” (Green Win);
- duurzaam aanbesteden.

get Innovatie in 2011 zelf nog verhoogd met 65 miljoen euro. Daarvan gaat 17,3 miljoen euro naar maatschappelijk belangrijke onderzoeksprojecten rond eco-innovatie, groene energie, zorginnovatie, sociale innovatie, groene mobiliteit en transformatie van de industrie. Dit geld dient ook voor projecten die kaderen in het Nieuw Industrieel Beleid, waaronder bijvoorbeeld de Duurzame Chemie. Door deze inhaalbeweging wordt vermeden dat de overheidsbestedingen voor O&O zouden dalen van 0,71% van het BBP in 2010 naar 0,67% in 2011. Daarnaast besliste de Vlaamse regering om de betaalkredieten bij het IWT met 97 miljoen euro te verhogen om de in het verleden aangegane engagements voor onderzoeksprojecten te kunnen financieren.

Belangrijk is ook het meerjarentraject dat voor het budget 'Innovatie' wordt vooropgesteld. Het gaat om een minimaal groeipad voor de lopende legislatuur⁴. De SERV wijst erop dat ondanks de inhaalbeweging van de Vlaamse regering er meer middelen zullen nodig zijn om het groeipad tegen 2020 te realiseren, zo niet dreigen de inspanningen van de Vlaamse overheid te stagneren op het huidige niveau.

Het pleidooi voor meer middelen voor O&O mag echter niet verengd worden tot een loutere vraag naar meer kwantitatieve input. Volgende kwalitatieve aspecten moeten daarbij in rekening worden gebracht:

- het innovatiebeleid en het daarbij gehanteerde instrumentarium dienen vooral gericht op de outcome (de resultaten). Voor de SERV is het van belang in een eerste fase een goed zicht te krijgen op de mate waarin de ingezette middelen worden gevaloriseerd in sociaal-economische grootheden zoals marktaandeel en marktleiderschap, werkgelegenheid en economische groei;
- een noodzakelijk debat over de optimale verdeling van de middelen over fundamenteel onderzoek, gericht clusteronderzoek en gericht individueel onderzoek door de onderneming;
- de overheidsinstrumenten en inspanningen op vlak van O&O moeten een maximaal hefboomeffect op de O&O-bestedingen van ondernemingen sorteren. Het aanscherpen van de innovatiereflex bij ondernemingen draagt bij tot een bredere basis voor de transitie van de economie.

---

⁴ Concreet zal het budget voor O&O in 2012 verhogen met minimaal 60 miljoen €. In 2013 komt daar bovenop minimaal 70 miljoen € bij (dus minimaal 130 miljoen € meer dan in 2011). En in 2014 worden minimaal 70 miljoen € extra middelen voorzien, zodat vanaf 2014 er jaarlijks een structurele verhoging van het budget O&O zal zijn met minimaal 200 miljoen € ten opzichte van 2011. Tussen 2012 en 2014 worden m.a.w. minimaal 390 miljoen € extra middelen voorzien voor O&O.

4.2.3. Oplossen van de innovatieparadox door samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven

Het Vlaamse innovatiesysteem wordt geconfronteerd met een innovatieparadox als gevolg van een mismatch tussen wetenschappelijk-technologische en economische specialisaties. Onze welvaart en welzijn worden nochtans meer en meer bepaald door ons vermogen om baanbrekende kennis te ontwikkelen en deze beschikbaar én geschikt te maken voor toepassingen in nieuwe producten, processen en diensten.

Door het aangaan van samenwerkingsverbanden kunnen ondernemingen, in het bijzonder KMO's, en kennisinstellingen hun noden en specialisaties op elkaar afstemmen en komen tot een efficiënte kennisoverdracht en kennisvertaling op maat van de KMO. Dit kan leiden tot een multiplicatoreffect van de O&O-inspanningen bij de KMO's. Samenwerkingsverbanden stimuleren tevens een cultuur van open innovatie, wat in een globaliserende economie een concurrentiefactor van betekenis is. Wel mag de samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemingen niet noodzakelijk en uitsluitend gericht zijn op de ontwikkeling van nieuwe producten of processen binnen onderzoeksafdelingen van universiteiten. Ook de samenwerking met laagdrempelige kenniscentra moet gestimuleerd worden omdat zij bestaande innovaties ingang doen vinden bij ondernemingen, in het bijzonder KMO's, en daardoor het kennisabsorptievermogen verhogen.

Momenteel rondt de Stichting Innovatie & Arbeid binnen de SERV een onderzoek af naar de samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar de drempels die bedrijven, maar ook kenniscentra, ervaren bij het zoeken naar samenwerking. Tevens wordt gezocht naar hefboomen die de samenwerking ondersteunen, de succesfactoren. Mede op basis van de onderzoeksresultaten zal de SERV zich beraden over een aantal beleidsaanbevelingen op dit domein.

Alleszins is de SERV van oordeel dat de samenwerkingscultuur een extra impuls moet krijgen door een versterking en de verdere ontwikkeling van het intermediaire netwerk en een versterkte financiële ondersteuning van de samenwerkingsverbanden.

4.2.4. Gerichte ondersteuning van eco-innovaties

In het Pact 2020 wordt hernieuwbare energie als een belangrijke motor gezien voor nieuwe economische ontwikkeling en jobs. Het stelt als doelstelling voorop het potentieel aan economische activiteiten en werkgelegenheid in de hernieuwbare energiesector zoveel mogelijk te realiseren. Ook het regeerakkoord legt de link met de vergroening van onze economie. Er wordt een meerjarig investeringsplan aangekondigd dat op de eerste plaats wil investeren en investeringen wil stimuleren in een meer hernieuwbare energievoorziening.

De SERV is een overtuigd voorstander van een ambitieus hernieuwbaar energiebeleid. Hernieuwbare energie is immers noodzakelijk in een effectieve klimaatstrategie en in de vereiste transitie naar een duurzaam energiesysteem. Hernieuwbare energie kan tevens een belangrijke motor zijn in de vergroening van de economie en voor economische groei en nieuwe jobs, en kan zorgen voor een versterking van de energiebevoorradingzekerheid, competitieve prijzen en een meer stabiele en sociale toegang tot energie.

Maar deze voordelen komen niet vanzelf, en zijn er niet altijd en overal. De sociaal-economische bonuseffecten van het beleid vergroten, vergt een lange termijnvisie over wat men met hernieuwbare energie in Vlaanderen precies wil bereiken en welke hernieuwbare energietoepassingen men waar en wanneer wil ondersteunen, waarna het beleid zich vervolgens bewust op deze doelen richt. De SERV⁵ heeft met de publicatie van een uitgebreid informatiedossier alvast een voorzet gegeven voor het debat hierover en zal op korte termijn een advies over het Vlaamse hernieuwbare energiebeleid formuleren.

Zonder vooruit te lopen op die meer fundamentele discussie over het hernieuwbare energiebeleid, is het duidelijk dat groene warmte vaak één van de meest kostenefficiënte manieren is om hernieuwbare energie op te wekken, maar dat deze interessante piste vooralsnog onderbelicht is in het huidige beleid.

In elk geval is Vlaanderen in internationaal perspectief vandaag geen koploper voor O&O betreffende HE. Wellicht kan dit ten dele verklaard worden vanuit generieke knelpunten op het vlak van innovatiecapaciteit. De overheidsmiddelen voor O&O betreffende HE zijn alleszins beperkt. Uit de analyse in het SERV-rapport over hernieuwbare energie blijkt dat er voor verschillende HE-technologieën een beloftevol potentieel in Vlaanderen is op het vlak van technologische innovatie en industriële valorisatie. Maar dat potentieel zal in de mondiale concurrentie die ook HE-technologieën kenmerkt niet vanzelf worden aangeboord. Het vergt een expliciet beleid dat daarop wordt gericht. Een dergelijk beleid vergt voldoende middelen, maar vooral coherentie en doordachte en gerichte keuzes. De uitdaging bestaat erin om te komen tot een beter gecoördineerd beleid tussen de verschillende ministers en beleidsdomeinen, dat voldoende op de lange termijn georiënteerd is, ingebed is in een algemene visie, inspeelt op het Europese beleidskader en -instrumenten, meer programmatorisch wordt ingevuld en gericht wordt op strategische domeinen waar er al een industriële kennisbasis aanwezig

---

⁵ Het rapport werd samengesteld door het SERV-secretariaat. De leden van de SERV-werkgroep energie en milieu fungeerden als leescomité en klankbordgroep. De verwerking van hun opmerkingen en suggesties was de verantwoordelijkheid van het SERV-secretariaat. Het rapport bindt de sociale partners en hun vertegenwoordigers als dusdanig niet. Op basis van het rapport en van de feedback erop zal de SERV in een afzonderlijk advies de aanbevelingen en aandachtspunten van de sociale partners voor het toekomstige HE-beleid formuleren.

is⁶. In aanvulling daarop lijkt ook de ondersteuning en valorisatie van lokale transitieprojecten en van kleine lokale experimenten en leerinitiatieven van belang.

---

⁶ Zie David Crikemans “Geopolitiek van de hernieuwbare energie 2010-2020: uitdagingen en opportuniteit voor Vlaanderen”. Steunpunt Buitenlands Beleid.

5. Een ondernemende economie

5.1. Competitiviteit en energie

5.1.1. Aandachtspunten

Drie kernaandachtspunten kwamen uit de cases naar voor:

- Er moet dringend een vermindering van de hoge energieprijzen in Vlaanderen komen. (cases Streekpact Zuid-West-Vlaanderen, GEBO)
- Diverse vormen van hernieuwbare energie moeten kunnen genieten van een gelijkwaardige overheidsondersteuning die rechtszekerheid biedt en getuigt van continuïteit doorheen de tijd. (cases GEBO, Remo, Interwest, Stora Enso, Innova Manure)
- Er moet meer aandacht zijn voor de ondersteuning van vormen van energiebesparing. (cases DuWoBo, Remo)

5.1.2. Beleidsaanbevelingen

5.1.2.1. Competitiviteit en de problematiek van de energiekosten

In 2008 sloten de Vlaamse Regering en de sociale partners in opvolging van de ondernemingsconferentie een VESOC-akkoord over de benchmarking van de elektriciteitskosten. Daarin spraken zij onder meer af om initiatieven te nemen voor de monitoring en beheersing van de energiekosten. Gelet op de resultaten van de uitgevoerde benchmarking en op de energiebevoegdheden van Vlaanderen, werd beslist om in eerste instantie de klemtoon te leggen op de evaluatie van het Vlaamse groenestroom- en WKK-certificatensysteem als belangrijkste ondersteuningsmechanisme voor hernieuwbare energie en WKK.

Ondanks de bijsturingen van de voorbije jaren, blijft de problematiek bestaan. In het Werkgelegenheidsplan en de krachtlijnen voor het Investeringsplan (WIP) van 17 december 2009 zijn de sociale partners en de Vlaamse regering daarom overeen gekomen dat werk moet gemaakt worden van een “optimalisatie van het groenestroom- en WKK-ondersteuningsmechanisme. Een grondige evaluatie naar de efficiëntie is nodig. Daarbij moet worden onderzocht welk Vlaams ondersteuningsmechanisme binnen het Europees kader maximale zekerheid kan geven aan investeerders in hernieuwbare energie en tegelijkertijd de maatschappelijke kost tot een minimum kan beperken”. Ook in het Witboek “Een nieuw Industrieel Beleid voor Vlaanderen” (mei 2011) wordt een actie aangekondigd naar het competitief maken van de industriële energiekosten (A41).

Met het oog op de beperking van toekomstige energiekosten, verdienen ook infrastructuuraspecten een bijzondere aandacht. Nieuwe investeringen in elektriciteitsnetten zijn nodig, niet alleen omdat het net verouderd is en vaak onvoldoende uitgebouwd om nieuwe eenheden te kunnen aankoppelen, maar ook omdat het onvoldoende geschikt is om met een toenemend aandeel (intermittente) hernieuwbare energie om te kunnen gaan. Er moeten bijkomende leidingen aangelegd worden, het huidige netwerk moet versterkt en omgebouwd worden tot een slim en goed geïnterconnecteerd net, er moet voldoende back-up en balancingcapaciteit voorzien worden, de elektrische interconnectie tussen België en de buurlanden moet versterkt worden, enz. De kosten voor infrastructuraanpassingen verschillen sterk naar gelang de keuzes die men maakt, o.a. over welke hernieuwbare energie-installaties waar ingeplant (kunnen) worden. Om de kosten van netontwikkeling te beperken, is het dus noodzakelijk om van te voren bewuste keuzes te maken over het gewenste energiesysteem, aangezien die belangrijke implicaties hebben voor de vereiste netontwikkeling en de kosten ervan. Dat impliceert dat netontwikkeling niet enkel aan de netbeheerders kan worden overgelaten, maar een bredere discussie vergt. Om de vereiste infrastructuraanpassingen te bepalen en te realiseren is dan ook een geïntegreerde infrastructuurplanning nodig, met voldoende overleg tussen de verschillende beleidsdomeinen en beleidsniveaus, met betere afspraken tussen de betrokken actoren, met een goed geïnformeerde en onafhankelijke regulator die zorgt voor de nodige sturing en met een geïnformeerd maatschappelijk debat over de gewenste aard van het energiesysteem.

In het rapport van het SERV-secretariaat over hernieuwbare energie (cf. supra) wordt deze problematiek in detail toegelicht. Ook hierover zal de SERV op korte termijn een advies over het Vlaamse hernieuwbare energiebeleid formuleren.

5.1.2.2. Meer aandacht voor energiebesparing

De inspanningen om energie te besparen en de energievraag te beperken moeten verder worden opgedreven. Er is nog een aanzienlijk potentieel bij bedrijven, in gebouwen en in de transportsector. De aanwending hiervan is niet alleen nodig vanuit klimaat-oogpunt, maar is ook interessant met het oog op de versterking van de Vlaamse energiebevoorradingzekerheid en vanuit economische overwegingen (o.a. kostenbesparing bij de betrokkenen, efficiëntieverhoging van het beleid, benutting van nieuwe marktopportunities...). Een grondige evaluatie van het gevoerde energie-efficiëntiebeleid in overleg met de stakeholders is dringend nodig. Er zijn immers indicaties dat het energie-efficiëntiebeleid effectiever en efficiënter kan, administratieve lasten kunnen dalen, subsidies kunnen beter op elkaar afgestemd worden, enz. Daarbij verdient de vaststelling uit de recente éénmeting van het Pact 2020 dat de economische crisis de verbetering van de energie-efficiëntie enigszins heeft afgeremd nadere aandacht. Voldoende begeleiding en ondersteuning voor ondernemingen en particulieren die investeren in energie-efficiëntie is nodig.

Vandaag zijn de Vlaamse middelen die geïnvesteerd worden in energiebesparing in elk geval behoorlijk beperkt in vergelijking met de middelen die gaan naar hernieuwbare energie en andere energiebronnen. Daar tegenover staat dat bijkomende energie-efficiëntieverhogende maatregelen tot de meest kostenefficiënte pistes behoren om de klimaat- én de hernieuwbare energiedoelstellingen te realiseren. De Europese hernieuwbare energiedoelstellingen zijn immers relatieve doelstellingen, waardoor de inzet van energie-efficiëntieverhogende maatregelen evenwaardig is ten opzichte van de verhoogde inzet van hernieuwbare energiebronnen. Bovendien ligt de kost om CO₂-emissies te reduceren via de energie-efficiëntieverhogende maatregelen die nodig zijn om de Europese klimaatdoelstellingen te halen al gauw vier keer lager dan de kost van CO₂-emissiereducties via de vereiste hernieuwbare energiemaatregelen⁷. Ook zullen op korte termijn energie-efficiëntieverhogende maatregelen meer dan de helft van de vereiste CO₂-reducties moeten leveren in de strijd tegen klimaatverandering⁸. Dit neemt niet weg dat, naast de prioritaire inzet op energiebesparing, ook een gerichte verdere uitbouw van hernieuwbare energie noodzakelijk is met het oog op de realisatie van verdergaande CO₂-emissiereductiedoelingen op de lange termijn.

5.1.2.3. Regulators

Efficiënte markten vormen een van de belangrijkste motors voor het concurrentievermogen en de sociaal-economische prestaties van een economie. Concurrentie tussen aanbieders is in de meeste gevallen gunstig voor innovatie, ondernemerschap en economische groei. De bevordering van de marktwerking en de concurrentie, en het bewaken van publieke belangen zijn om al die redenen een centraal onderdeel van overheidsbeleid in westerse landen.

Hiertoe zijn er meer toezichthouders op markten gekomen en is hun positie belangrijker geworden. De al bestaande algemene mededingingsautoriteiten werden versterkt en sectorspecifieke toezichthouders of zgn. onafhankelijke regulators werden opgericht. Zo ook in Vlaanderen.

Er zijn echter duidelijke aanwijzingen dat de structuur en de werking van de Vlaamse regulators voor elektriciteit, gas en water verbeterd kunnen worden. In netwerksectoren met een nuts karakter zijn de kwaliteit van de dienstverlening en de beheersing van de kosten door de leveranciers en netbeheerders, die door een performante regulator en toezichthouder dienen gegarandeerd, immers primordiaal. Tegelijk dienen deze regulators de typische publieke belangen in deze sectoren goed te bewaken (zoals leveringszekerheid en betrouwbaarheid van energie en water, bescherming van con-

---

⁷ SERV Rapport Hernieuwbare Energie. Informatiedossier voor het debat. Verwijzend naar marginale kosten van diverse maatregelen (Deel 1, Hoofdstuk 2, blz. 23)

⁸ SERV Rapport Hernieuwbare Energie. Informatiedossier voor het debat. Verwijzend naar IEA (2009) World Energy Outlook 2009.

umenten tegen mogelijke marktmacht, ecologische prestaties, en veiligheid en kwaliteit van drinkwater). Dit impliceert dat deze regulatoren ook de marktordening inclusief het toezicht organiseren. Daarnaast vormt ook de transparantie van de werking van deze Vlaamse regulatoren een aandachtspunt.

Met het oog op de formulering van concrete aanbevelingen terzake, plant de SERV de voorbereiding van een evaluatierapport over de werking van de Vlaamse regulatoren voor elektriciteit, gas, en water.

5.2. Een optimaal omgevingsbeleid

5.2.1. Aandachtspunten

Vier kernaandachtspunten kwamen uit de cases naar voor:

- Het geheel aan subsidiemaatregelen is complex, ondoorzichtig, onvoldoende toegankelijk en te weinig bekend.

Subsidieprocedures laten onvoldoende toe kort op de innovatieve bal te spelen. Eventueel moet nagedacht worden over ex-post steunverlening. Fiscale maatregelen genieten in ieder geval de voorkeur. (cases Stora Enso, GEBO, Interwest, Innova Manure);

- De overheid moet meer met de ondernemingen strategisch meedenken in functie van de lange termijn.

Lokale ambtenaren moeten meer oplossingsgericht en flexibel zijn en ondernemingen ondersteunen, in het bijzonder op het vlak van ruimtelijke ordening en vergunningenbeleid. (cases Vlaamse Confederatie Bouw, GEBO, Remo, Kringwinkel Meetjesland, Herplant BVBA);

- De overheid gaat te dirigistisch en bureaucratisch om met vergunningen en normen.

Wetgeving betreffende vergunningen wordt te vaak te strikt geïnterpreteerd. Het overheidspersoneel moet op een flexibele wijze mee zoeken naar een oplossing (cases Remo, Innova Manure);

- Overleg tussen de maatschappelijke actoren speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een strategische visie op subregionale economische ontwikkeling (case streekpact Zuid-West-Vlaanderen).

5.2.2. Beleidsaanbevelingen

5.2.2.1. Een effectief en coherent economisch overheidsinstrumentarium met focus op vergroening

Het is essentieel dat - zoals overeengekomen tussen de Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners in het Werkgelegenheids- en Investeringsplan (WIP, 18 december 2009) - een transitiebeleid wordt ontwikkeld om Vlaanderen stapsgewijs op weg te zetten naar een vernieuwende en toekomstgerichte economie: een economie waarin voor alle segmenten duurzame ontwikkeling, innovatie, onderzoek en ontwikkeling, creativiteit en ondernemerschap, talent- en competentieontwikkeling sleutels zijn voor economische groei en duurzame werkgelegenheidscreatie. De SERV wenst hierbij te onderstrepen dat steun tot een positief additioneel sociaal-economisch effect dient te leiden, zij het op meerdere aspecten (toegevoegde waarde, werkgelegenheid, concurrentiepositie, competentie-ontwikkeling,..) of beperkt, zij het rechtstreeks of onrechtstreeks, zij het op korte of langere termijn. Voor de SERV is het essentieel dat bij deze operationalisering de zienswijze en voorwaarden die hij recentelijk heeft ontwikkeld over flankerend beleid⁹, worden gerealiseerd. Het instrumentarium binnen het kaderdecreet dient bij te dragen tot een transitiebeleid gericht op een duurzame en toekomstgerichte economie.

Een efficiënt, gestroomlijnd ondersteuningsinstrumentarium kan ongetwijfeld tot de vergroeningstransitie bijdragen en is inherent aan een optimaal flankerend beleid. In het WIP werd daarom het engagement aangegaan tot “evaluatie van de bestaande Vlaamse instrumenten voor investeringssteun naar efficiëntie en effectiviteit in het creëren van ondernemerschap, groei en werkgelegenheid.” Om het transitieproces op een efficiënte wijze te flankeren en te begeleiden, vraagt de SERV een snelle uitvoering van dit engagement (evaluatie). Zoals toegelicht in zijn advies van 15 september 2010 stelt de SERV drie complementaire toetsstenen bij de uitbouw van een transitiegerichte instrumentenmix voor, met name effectiviteit (outcome), coherentie (synergie bevorderen en versnippering tegengaan) en finaliteit (duidelijke focus, link met de strategische visie en prioriteiten).

Met betrekking tot het aspect “coherentie” wijst de SERV erop dat de Vlaamse overheid enerzijds reeds inspanningen heeft geleverd om de instrumenten te stroomlijnen, maar dat ze anderzijds nieuwe instrumenten blijft creëren om vaak gelijkaardige doelstellingen te realiseren. Het resultaat is een complex geheel van instrumenten waarin de ondernemer verloren loopt en waardoor de steunregelingen ongekend blijven. Er zijn niet alleen veel regelingen, maar de regelingen zelf worden ook als ingewikkeld ervaren. Kortom, het subsidie-instrumentarium wordt vandaag de dag door de bedrijfs-

---

⁹ SERV-advies, Flankerend beleid voor een duurzame toekomstgerichte industrie, 15 september 2010.

SERV-advies, Groenboek “Een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen”, 17 november 2010.

SERV-advies, Prioriteiten in uitvoering van Pact 2020, 25 mei 2011.

wereld als te complex, ondoorzichtig, onvoldoende toegankelijk en te weinig bekend ervaren. Ondernemingen hebben vaak niet de tijd om hun weg te zoeken en te vinden in het complexe landschap van de ondersteuningsmaatregelen en geven aan dat “men bij wijze van spreken een subsidioloog onder de arm moet nemen om door het bos de bomen te zien”.

De SERV dringt daarom aan op meer coherentie in het instrumentarium. Coherentie leidt tot transparantie en kan bijdragen tot een accurate allocatie van de steunverlening en een verhoogde slagkracht van de instrumenten in termen van schaalgrootte, kritische massa, bundeling van knowhow en kennis, enz.

Tevens is er absoluut nood aan een heldere communicatie van de steunmaatregelen naar de bedrijfswereld toe. De SERV dringt erop aan dat de overheid, naast het hiervoor geëigende Agentschap Ondernemen, allerhande kanalen hierop aanspreekt en mobiliseert die een vertrouwensrelatie met de ondernemer/onderneming hebben (bv. banken, boekhouders, consultants, ondernemingsloketten).

In hetzelfde advies heeft de SERV een aantal vaststellingen geformuleerd bij onderstaande bestaande instrumenten die nuttig kunnen ingezet worden om de transitie van het industrieel weefsel te bevorderen.

De SERV vraagt de Vlaamse regering dat ze voor elk van de instrumenten een evaluatie van de werking maakt.

De sociale partners herhalen het voornemen dat zij op basis van deze evaluatierapporten, binnen de SERV, het overleg zullen aangaan over zo nodige aanpassingen aan de instrumenten in het perspectief van de noodzakelijke transitie:

- a) bij projecten met specifieke beleidsrelevantie die in het kader van O&O-bedrijfsprojecten en het KMO-programma extra steun kunnen genieten, verliezen de projecten DTO (“duurzame technologische ontwikkeling”) zowel absoluut als relatief aan betekenis. Nagegaan moet worden hoe de DTO-regeling kan gerevitaliseerd worden;
- b) gelet op de potentie van de strategische opleidings- en investeringsprojecten om de transitie structureel te ondersteunen, stelt zich de vraag naar een herijking van de daarbij geldende criteria en/of naar de uitbreiding van de ecologische criteria tot een bredere waaier van duurzaamheidsaspecten (ondermeer duurzame werkgelegenheid);
- c) de regionale steunkaarten lopen af in 2014. De strategische investeringssteun in regionale steungebieden zal dan vervallen voor grote ondernemingen. De vraag stelt zich naar de aanwending van de vrijgekomen middelen in het licht van de noodzakelijke transitie;
- d) voor de ecologiepremie werd een concreet engagement aangegaan in het WIP. Met het besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 werd uitvoering gegeven aan de bijsturing van de ecologiepremie conform het WIP. Naar aanleiding van de adviesvraag over dit besluit van de Vlaamse regering be-

klemtoonde de SERV in zijn advies dat een gerichte heroriëntering van het overheidsinstrumentarium de transitie naar een groene economie de nodige ondersteuning kan bieden. Dat dit in het geval van de aangepaste ecologie-steunregeling gepaard gaat met de nodige rechtszekerheid (afschaffing van de call) en een vereenvoudiging van het systeem (indeling in eclassen met aangepast steunpercentage in functie van performantie en grootte van de onderneming) is daarbij een pluspunt. Nochtans mist de SERV een onderbouwde en geïntegreerde visie over de toekomstige ondersteuning inzake milieu- en energietechnologieën en inzake hernieuwbare energie- en WKK-technologieën in het bijzonder. De SERV heeft een afwegingskader voorgesteld dat op termijn rekening moet houden met 1) sturing naar de meest milieuperformante technologieën; 2) meer oog voor sociaaleconomische baten bij bedrijven die de technologieën toepassen en bij lokale bedrijven die de technologieën aanleveren; 3) meer aandacht voor het innovatief karakter van technologieën en 4) een betere inpassing in de gewenste transitie;

- e) Vinnof verstrekt zaaikapitaal aan innovatieve starters. Er moet nagegaan worden op welke wijze de spreiding over sectoren meer gericht kan bijdragen tot de transitie van de industrie;
- f) er dient nagegaan te worden of de pijler “advies” van de KMO-portefeuille kan bijdragen aan het transitieproces. Zo kan onderzocht worden om deze pijler open te stellen voor tegemoetkoming in de kosten van adviesverstrekking met betrekking tot investeringen die een onderneming zich voorneemt op basis van een eco-efficiëntiescan;
- g) de kostprijs van een banklening die ondernemingen aangaan voor investeringen gericht op energie-efficiëntie of aanwending hernieuwbare energie zou kunnen worden gedrukt, indien de banken over de mogelijkheid zouden beschikken om bij de kredietverstrekking gebruik te maken van een waarborgregeling. De SERV vraagt dat zou onderzocht worden dat banken de mogelijkheid krijgen om bij de kredietverstrekking gebruik te maken van de waarborgregeling, zoals deze vandaag reeds bij PMV bestaat. Daarbij dient duidelijk te worden welke concrete hindernissen er bestaan, en of een waarborgregeling de meest aangewezen methode is om de kredietverlening te vergemakkelijken.

5.2.2.2. Duurzame bedrijventerreinen en adequaat locatie- en mobiliteitsbeleid

De SERV heeft recent een advies geformuleerd over de procesnota ruimtelijke economie. De procesnota geeft een beleidsvisie weer over het te voeren bedrijfshuisvestingsbeleid en formuleert strategische doelstellingen, concepten en instrumenten om die visie te realiseren. Eén van de drie strategische doelstellingen van de procesnota heeft betrekking op het bewerkstelligen van zorgvuldig ruimtegebruik en het verlengen van de levensduur van bedrijventerreinen.

Centraal in het SERV-advies staat de stelling dat ruimtelijke economie een integrale benadering vergt vanuit een lange termijnvisie op de sociaaleconomische ontwikkeling van Vlaanderen. Het referentiekader bij uitstek vormt dan ook het Pact 2020 dat de transitie beoogt naar een duurzame, vernieuwende en innovatieve economie. Dit impliceert dat het bedrijfshuisvestingsbeleid zich moet inschakelen in de realisatie van deze lange termijn transitieambitie. Dit moet op een coherente en geïntegreerde wijze gebeuren:

- met afstemming tussen de economische ruimtebehoevende functie binnen een groter geheel van ruimtebehoeften. Dit vergt een partnerschapsmodel met de sector ruimtelijke ordening en een overlegproces met andere ruimtebehoevende sectoren;
- met een beleidsdomeinoverschrijdende invulling van het bedrijfshuisvestingsbeleid met aandacht voor economische, duurzaamheids-, mobiliteits- en tewerkstellingsaspecten;
- met respect voor een top down versus bottom up benadering zodat subregionale visies (streekpact) op de ruimtelijk economische ontwikkeling kunnen doorstromen naar het Vlaamse beleid.

Het duurzaamheidsaspect van het ruimtelijk economisch beleid is met andere woorden essentieel en dient op geïntegreerde wijze te worden ingevuld.

De SERV kan zich grotendeels vinden in de principes van de procesnota zoals de betere of hernieuwde benutting van al bestemde of ontwikkelde bedrijventerreinen (revolvisering brownfieldontwikkeling), benutting van opportuniteiten binnen de al bebouwde ruimte (bv. sommige vrijkomende militaire domeinen) om aanbod voor bedrijvigheid te creëren, een permanente inspanning ter recyclage van bedrijventerreinen, een aanpak van de hinderpalen voor activering van on(der)benutte bedrijventerreinen, duurzame uitgifte van bedrijventerreinen en het beheer ervan.

De SERV beklemtoont nogmaals het belang van de rol die de RESOC's, in samenwerking met ondermeer de POM's, kunnen spelen op het vlak van een strategische visio-naire aanpak van de subregionale economische ruimte in uitvoering van het streekpact (bv. planmatige herontwikkeling van verwaarloosde en vervuilde bedrijventerreinen). Op die manier wordt een concrete invulling gegeven aan de noodzakelijke interactieprocessen tussen visievorming en uitvoering.

Wat de duurzaamheidseisen betreft bij de (her)ontwikkeling van bedrijventerreinen, blijft de SERV de logica van zijn eerder advies (16 februari 2007), over het voorontwerp van besluit houdende subsidiëring van bedrijventerreinen, volgen.

Het advies behandelt subsidiëring van bedrijventerreinen in relatie met het duurzaam ontwikkelen ervan. Enerzijds stelt het advies dat ecologische doelstellingen dienen nagestreefd te worden in evenwicht met sociaaleconomische doelstellingen en andere essentiële omgevingscriteria. Anderzijds, zo wordt in het advies vermeld, wenst de

SERV het belang van CO₂-besparing te benadrukken bij duurzame ontwikkeling van bedrijventerreinen en beschouwt hij het als een positieve zaak dat hiervoor bijkomende ondersteunende maatregelen worden uitgewerkt in het kader van een stimulerend beleid.

Daarnaast is de SERV ook overtuigd dat anno 2011 onder heel wat bedrijven een draagvlak bestaat om de huidige beschikbare technologische ontwikkelingen in het domein van duurzaam energiebeheer ten volle te benutten. Om deze kentering m.b.t. duurzame inrichting van CO₂-neutrale bedrijfsterrinen te bestendigen zijn niet alleen financiële en regelgevende stimuli nodig. Er dienen voornamelijk ook hinderpalen in de bestaande regelgeving, bij voorkeur zelfs bij prioriteit, weggewerkt te worden. Het gaat hier om regels die verhinderen dat er optimaal van de bestaande groene technologie kan gebruik gemaakt worden zodat efficiënte processen zoals warmtenetten, de productie op het terrein van groene stroom, WKK en groene warmte, etc...hun toepassing vinden op het (bedrijven)terrein.

De SERV heeft steeds veel belang gehecht aan de koppeling van het ruimtelijk-economisch beleid aan locatie- en mobiliteitsbeleid.

In een strategisch locatiebeleid is een afstemming nodig tussen maatschappelijke doelstellingen inzake ruimtelijke ordening, de locatievereisten van het bedrijf en de locatiekenmerken van de plek. Naast het voorzien van voldoende en kwalitatieve ruimte voor de verdere economische ontwikkeling, moet in deze context ook ingezet worden op strategische locaties waarmee Vlaanderen kan mikken op belangrijke internationale investeringen.

Er is ook een afstemming nodig tussen het mobiliteitsprofiel van de bedrijven en de mobiliteitskenmerken van de vestigingsplaats.

Een locatiebeleid impliceert ook dat er een operationele differentiatie van bedrijventerreinen wordt ontwikkeld. Het is belangrijk dat hierbij wordt rekening gehouden met de kenmerken van de geviseerde economische activiteiten in relatie tot de kenmerken van de plek. Belangrijke aandachtspunten zijn ondermeer de bestaande en toekomstige mix van economische activiteiten, de dimensie van de bedrijven, mobiliteitskenmerken, personeelsintensiteit, beoogde kwaliteit, mogelijke hinder, enz.

Tenslotte merkt de SERV op dat er vandaag een onderscheid bestaat tussen regionale en lokale bedrijventerreinen. Deze laatste zijn bedoeld voor de lokale economie en zijn maximaal 5 ha. De SERV meent dat er redenen zijn om de limiet van 5 ha te verlaten. Immers, kleine lokale terreinen kunnen nooit de hedendaagse inrichtings- en beheersprincipes hanteren en veroorzaken versnippering van de economische ruimte. Het loslaten van de grens van 5 ha impliceert dat terreinen voor lokale economie voor meerdere gemeenten tegelijkertijd moet functioneren en dat een degelijke inrichting en beheer mogelijk wordt. Ook een combinatie met de regionale terreinen is hierbij een optie. Bovendien is het onderscheid op ondernemingsniveau tussen lokale en bovenlokale ondernemingen niet eenduidig te maken.

In zijn informatierapport over HE wijst de SERV er verder op dat de versnipperde ruimtelijke ordening gecombineerd met een hoge bevolkingsdichtheid het potentieel voor hernieuwbare energieprojecten beperkt en leidt tot relatief hoge kosten van infrastructuraanpassingen voor groene elektriciteit en zeker voor groene warmte. Een ruimtelijke visie voor installaties voor decentrale energieproductie werd aangekondigd maar is op dit moment nog niet concreet.

5.2.2.3. Geïntegreerde sturing en vergunningverlening wenselijk

Het vergunningenbeleid is momenteel nog een pijnpunt. Een meer geïntegreerde sturing en vergunningverlening zijn wenselijk. Zo heeft de SERV al herhaaldelijk gepleit voor een daadwerkelijke integratie van de stedenbouwkundige- en milieuvergunning in één eengemaakte vergunning, naar het voorbeeld van de Nederlandse omgevingsvergunning. Deze vervangt alle vroeger bestaande vergunningen in verband met milieu, ruimte en wonen waardoor er sprake is van een daadwerkelijke integratie op alle niveaus, van de aanvraag via het “één loket”, tot en met beroep en handhaving.

Voor industriële project-MER's moet worden gezocht naar een verbetering en versnelling door de MER-procedure en vergunningsprocedure beter op mekaar af te stemmen. Vandaag verlopen de MER- en de vergunningsprocedure in Vlaanderen volledig sequentieel: een goedgekeurd MER (of ontheffingsbeslissing) moet bij vergunningsaanvraag worden gevoegd.

In feite zouden beide onderdelen deel moeten uitmaken van één traject, waardoor tijdswinst en kwaliteitswinst mogelijk moet zijn. De SERV ontving recentelijk een adviesvraag over een ontwerpdecreet hieromtrent. Hieruit is op te maken dat het uitvoeringsbesluit, waarin de exacte termijnen zullen bepaald worden, van erg groot belang zal zijn om tot een effectieve versnelling te komen.

5.3. Nood aan efficiënte en effectieve overheid

5.3.1. Aandachtspunten

Vijf kernaandachtspunten kwamen uit de cases naar voor:

- Het regelgevend kader moet duidelijk zijn en een eenduidige interpretatie toelaten. Een stop and go beleid dat de rechtszekerheid aantast en de langetermijn investeringsplannen van ondernemingen ondergraaft is absoluut uit den boze. Dergelijk beleid is bovendien nefast voor het aantrekken van nieuwe ondernemingen (cases Herplant BVBA, DuWoBo, Stora Enso, Remo, Kringwinkel Meetjesland, Vlaamse Confederatie Bouw) ;

- De administratieve rompslomp is nog steeds te groot en moet verminderd worden. Regelgeving moet zo veel mogelijk vermeden worden (cases Herplant BVBA, Stora Enso) ;
- Het regelgevend kader moet probleemoplossend gericht zijn. Heldere probleemstelling en een efficiënte overheidsregulering zijn hiervoor een must. Doelgerichte normering is een belangrijk instrument om de vergroening in de hand te werken, innovatie te stimuleren en de concurrentiepositie te versterken (cases Vlaamse Confederatie Bouw, DuWoBo, GEBO);
- Er is nood aan een creatieve, flexibele, meedenkende, probleemoplossende overheid die zich kan inleven in de situatie van de ondernemingen, die van in een vroeg stadium betrokken is bij de voornemens en uitwerking ervan door ondernemingen en die openstaat voor innovatieve, experimentele projecten. Hiertoe moet de overheid zelf voldoende markt- en technologische kennis opdoen, zodat zij strategisch kan meedenken met het bedrijfsleven en accuraat kan inspelen op zijn noden (cases Herplant BVBA, GEBO);
- Op streekniveau moet de Vlaamse overheid zich engageren om vergroeningsprocessen en –strategieën, uitgetekend in een Streekpact, te ondersteunen en te implementeren (case Streekpact Zuid-West-Vlaanderen).

5.3.2. Beleidsaanbevelingen

5.3.2.1. Een stabiel en rechtszeker regelgevend kader is noodzakelijk voor het aantrekken van investeringen

Een stabiel en rechtszeker regelgevend kader is noodzakelijk voor het aantrekken van investeringen maar wordt vandaag onvoldoende geleverd.

Zo heeft bijvoorbeeld het Vlaamse certificatenstelsel voor de promotie van hernieuwbare energie de jongste jaren al heel veel wijzigingen ondergaan. Die wijzigingen houden verband met enkele fundamentele knelpunten in het huidige Vlaamse systeem. Het gaat dan bijvoorbeeld om de moeilijkheden bij de vastlegging van de goede quota, de noodzaak tot banding¹⁰ als oplossing voor een ‘unieke’ certificaatprijs, de poging tot beperking van de doorrekening van de kosten door de leveranciers via de verlaging van de boete, de noodzaak tot verdere differentiatie en verhoging van de minimumsteun tot in de buurt van en zelfs hoger dan de verwachte certificaatprijs enz. Een meer rechtszeker, stabiel systeem is noodzakelijk en vergt bereidheid tot een meer fundamentele evaluatie. De SERV heeft daartoe alvast zelf het initiatief genomen met zijn informatiedossier over hernieuwbare energie.

---

¹⁰ ‘Banding’ slaat op de praktijk in een aantal landen om meer of minder dan één certificaat per kWh toe te kennen voor specifieke bronnen en technologieën.

5.3.2.2. Doelgerichte normering kan concurrentievoorsprong leveren

Regelgeving is een potentieel krachtig instrument in handen van de overheid om de transitie van de industrie te stimuleren. Het dient echter behoedzaam aangewend om geen concurrentiële nadelen te veroorzaken bij ondernemingen in Vlaanderen die ook internationaal actief zijn. De SERV vraagt dat wordt nagegaan op welke wijze en binnen welke voorwaarden dit instrument kan worden ingezet bij normering van bepaalde facetten van de binnenlandse afzetmarkt.

Het typevoorbeeld zijn de prestatievereisten waaraan woningen in Vlaanderen dienen te voldoen. Onder meer door normering op vlak van isolatie stimuleert de Vlaamse overheid de ontwikkeling van passief wonen, lokt zij innovatieve oplossingen uit en realiseert zij transitie-effecten in diverse sectoren (bouw, domotica, milieu en energie, materialen,...).

De vooruitstrevende normering van de bodemsanering in Vlaanderen heeft ertoe bijgedragen dat zich hier een nieuwe industriële sector kon ontwikkelen en intussen ook internationaal kon doorbreken. Conform het voorbeeld van de bodemsanering kan Vlaanderen door regelgeving een voorsprong nemen in de ontwikkeling van het passief wonen.

5.3.2.3. De overheid als kennismanager en gedreven netwerkspeler

Indien de overheid een efficiënt beleid wil voeren, moet zij zelf over een uitgebreide en grondige kennis over en ten behoeve van de respectieve beleidsdomeinen beschikken. Informatievergaring, analyses en onderzoek, feedback en overleg zijn onontbeerlijke instrumenten voor de opbouw van het kenniskapitaal van de beleidsdomeinen. De capaciteit bij de overheid om onderzoeksresultaten te absorberen en toe te passen moet worden vergroot. Een efficiënt kennismanagementsysteem moet daartoe worden ontwikkeld.

De departementen moeten met het oog op kennisopbouw optreden als kennisvragende partij ten aanzien van het onderzoeksbestel. Hiervoor dient de overheid zelf netwerken uit te bouwen met sectorale kennisinstellingen en/of universiteiten.

5.3.2.4. Volwaardige erkenning van de economische poot van het streekoverleg

De SERV heeft er herhaaldelijk op gewezen dat het evident is dat, als men een streekcultuur wil opzetten, men de bouwstenen voor een regionaal-economisch beleid die

hieruit resulteren ook naar waarde schat op alle betrokken bestuursniveaus. De sociaaleconomische ontwikkeling van Vlaanderen komt mee tot stand door het streekbeleid. Het streekbeleid belangt dan ook het Vlaams niveau aan. Vanuit dit gegeven pleit de SERV nogmaals voor een sterker engagement van de Vlaamse overheid, zowel ten aanzien van 'top down' gerichte streekacties als de 'bottom up' aangebrachte streekprojecten, die beide passen in het streekpact. Volgens de SERV moet het streekpact uiteindelijk kunnen resulteren in een streekcontract.

6. Een kennisintensieve economie

6.1. Aandachtspunten

Volgende aandachtspunten kwamen uit de cases (Vlaamse Confederatie Bouw, DuW-oBo, Stora Enso, Herplant BVBA) naar voor:

- Bedrijven en organisaties kaarten de schaarste aan bepaalde profielen op de arbeidsmarkt aan. Om dit te remediëren gaan sommigen onder meer een intense samenwerking met onderwijs aan, zodat zij zich bijvoorbeeld via het aanbieden van (langdurige) stages kunnen verzekeren van kwalitatieve instroom. Anderen zetten via sociale innovatie, het verhogen van betrokkenheid van de werknemers en het investeren in talentontwikkeling (ook) in op retentie.
- Er zijn een beperkt aantal voorbeelden van een aanbod van de publieke opleidingsverstrekkers dat inspeelt op vergroening (nl. in de bouwsector). Gezien het zeer specifiek karakter van productieprocessen zetten bedrijven in op eigen opleidingscapaciteit en op samenwerking met gespecialiseerde kenniscentra.
- Kennis met betrekking tot vergroening van de economie beperkt zich niet tot de eigenlijke productieprocessen. Er is nood aan veralgemeende informatie, communicatie en kennis bij diegenen die bvb. vergunningen afleveren, bij zij die burgers moeten informeren en bij de burgers zelf.
- In het transitieproces moet aandacht zijn voor bepaalde doelgroepen zoals werknemers in traditionele sectoren die hun job verliezen, oudere werknemers en werkzoekenden.
- Procedures voor het aanvragen van opleidingssteun zijn te complex, bvb. ESF.

Competentieverwerving en volgehouden competentieontwikkeling zijn belangrijk voor het innovatievermogen, de kennisabsorptiecapaciteit en het aanpassingsvermogen van het Vlaamse bedrijfsleven aan nieuwe technologische ontwikkelingen en normeringen. Knelpunten als gevolg van het niet voorhanden zijn van (a) voldoende werknemers met (b) aangepaste competenties wegen ook door bij de realisatie van de vergroening van de economie.

6.2. Beleidsaanbevelingen

Een anticiperend beleid is nodig om maatregelen te kunnen nemen om (toekomstige) knelpunten op de arbeidsmarkt het hoofd te bieden. Het arbeidsmarkt- en opleidingsbeleid moeten pro-actief kunnen inspelen op wijzigingen. De afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt veronderstelt niet alleen een efficiënte band onderwijs-arbeidsmarkt, maar ook een flexibel stelsel van opleiding en begeleiding van werkzoekenden en werknemers.

6.2.1. Uitbouwen van een pro-actief competentiebeleid, met aandacht voor vergroening

Het spreekt voor zich dat heel wat competenties die belangrijk zijn voor een “traditionele” economie ook noodzakelijk zijn in een ‘groene’ economie. Door de transitie naar een ‘groene’ economie is er behoefte aan bijsturing en aanpassing van bestaande competenties en in sommige specifieke gevallen de ontwikkeling van nieuwe curricula voor gespecialiseerde ‘groene’ competenties of functies. ‘Groene’ generieke competenties, zoals attitudes op vlak van zuinig energiegebruik daarentegen moeten ontwikkeld worden bij alle werkgevers, werknemers en werkzoekenden.

Concreet moet onder meer op volgende actielijnen moet worden ingezet:

- **Technische opleidingen zullen moeten gepromoot en opgewaardeerd worden**

Zowel in secundair en hoger onderwijs, als in de beroepsopleidingen voor werknemers en werkzoekenden, is dit van cruciaal belang. Daarbij kunnen specifieke technische opleidingen meer op elkaar afgestemd worden door deze op sectoroverschrijdend niveau te organiseren. De huidige onderwijsstructuur staat een sectoroverschrijdende aanpak echter vaak in de weg.

Om opleidingen up-to-date te houden is meer samenwerking tussen sectoren/bedrijven en onderwijs nodig. Via dergelijke samenwerking dient meer dan nu moderne, professionele infrastructuur en uitrusting ter beschikking gesteld te worden zodat leerlingen en studenten, onderzoekers, leerkrachten, werkzoekenden, werknemers en zelfstandigen zich kunnen (bij)scholen en vervolmaken in een vakgebied. De Regionale Technologie Centra leveren op dit terrein reeds goed werk, dat zeker nog versterkt kan worden. Op deze manier kan er ook gewerkt worden aan de opwaardering van beroepen en sectoren en aan innovatie in (leer)processen en (les)methodieken. Het is bijgevolg zinvol om de bedrijfswereld, nog intensiever dan nu het geval is, te betrekken in het opleidingstraject door bv. het integreren van relevante werkervaring (bv. stages).

Daarnaast is er ook meer afstemming nodig tussen de diverse opleidingsinstanties. Er zijn heel wat organisaties die zich met opleidingen bezig houden met ieder hun eigen werkwijze en aanpak. Het concept “excellente centra” dat inzet op intense partnerschappen kan hier mogelijk een antwoord bieden.

Volgende doelstellingen zijn essentieel:

- het aantrekkelijker maken van de bestaande technische en wetenschappelijke studierichtingen in het secundaire onderwijs, wat moet leiden tot een grotere instroom;
- het meer afstemmen, op alle onderwijsniveaus, van de lesinhouden en het aanbieden van meer en betere lesprogramma's die inspelen op de huidige en

toekomstige noden van bedrijfsleven en samenleving. Niet enkel het arbeidsmarktbeleid moet dus in staat zijn om proactief te reageren op wijzigingen, ook het onderwijsbeleid dient hier bij aan te sluiten;

- een duidelijke focus op leren en werken (werkplekleren).

- **Het beleid rond knelpuntberoepen dient nog verder te worden afgestemd op de transitie naar vergroening**

Het Actieplan Knelpuntberoepen van de VDAB dient vertaald te worden naar verscheidene (alle) sectoren, met daarin aandacht voor vergroening en transitie. Dergelijke plannen worden gelinkt aan de sectorconvenants. Acties zoals sectorale screenings, gerichte uitbreiding en benutting van opleidingscapaciteit en specifieke bemiddeling (jobdating, jobhunting) kunnen algemener verspreid worden en meer dan vandaag focussen op transitie/vergroening.

Voldoende technische en wetenschappelijke profielen zijn cruciaal voor de ontwikkeling van de vergroening van de economie/technologiesector. De aanwezigheid van deze profielen zowel op niveau van technici als van ingenieurs, ligt in Vlaanderen te laag om de groeiende vraag op te vangen. Voor een groot deel zijn deze pijnpunten dezelfde als deze die in de verwerkende nijverheid gelden. Technische profielen zijn erg gegerend zoals ook blijkt uit allerhande analyses of uit de lijst van de knelpuntberoepen van de VDAB. Daarom schaarst de SERV zich met overtuiging achter de invoering van SEnSE en het HBO omwille van hun sterk arbeidsmarktgericht karakter en, zeker wat het HBO betreft, de positie op de kwalificatieladder, nl. tussen het secundair en het hoger onderwijs in. De ontwikkeling van het HBO vraagt een sterke impuls.

In uitvoering van het WIP (cf. supra) organiseert de VDAB opleidingen rond 'groene' jobs en voor 'beroepen van de toekomst'. Het gaat om 135 opleidingstrajecten over de periode 2010-2011.

- **Competentieontwikkeling en competentiedenken dient in het algemeen te worden versterkt**

Vorming, training en opleiding, onder welke vorm dan ook, zijn cruciaal om te kunnen anticiperen op veranderingen in productieprocessen t.g.v. transitie, waaronder vergroening. Naast de uitbouw van een opleidingsbeleid gericht op het verwerven van de nodige kennis en vaardigheden dient er ook werk gemaakt te worden van een cultuur van ontwikkeling van loopbaancompetenties (loopbaanleren). Hiertoe kan een arbeidsorganisatie waar levenslang leren ingeburgerd is en er ruimte is voor loopbaanreflectie, faciliteren van zelfsturing, enz, bijdragen.

Een grotere penetratie van onder andere bestaande (arbeidsmarkt)instrumenten kan ertoe bijdragen dat 'competenties' de spil worden van het arbeidsmarktbeleid en het HRM (opleiding, begeleiding en bemiddeling, werving en selectie). Het betreft onder

meer bedrijfsopleidingsplannen, EVC en het Ervaringsbewijs, POP. Dat dit geen sine-cure is voor KMO's of micro ondernemingen spreekt voor zich en er dient dan ook ondersteuning op maat voorzien te worden.

- **Kennis opbouwen rond welke competenties Vlaanderen in de toekomst nodig heeft**

Internationale studies zijn in staat om algemene trends op macro- en/of mesoniveau aan te geven, maar zijn vaak te generalistisch om op Vlaams niveau een uitspraak te doen en/of om dynamische ontwikkelingen in beroepen en competenties voldoende gedetailleerd in kaart brengen. Het is nodig om aan kennisopbouw inzake anticiperend competentiebeleid te doen op Vlaams niveau en dit in nauwe samenwerking met de sectoren en andere belanghebbenden. Hier ligt een verantwoordelijkheid voor de sociale partners en de overheid in een juiste vorm van synergie. De informatie die sectoren en/of overheid nodig hebben om prognoses te kunnen maken zal mee door de bedrijven aangereikt moeten worden. Door de samenwerking en informatie-uitwisseling zullen bedrijven en sectoren wellicht ook beter zicht krijgen op de toekomstige uitdagingen.

Ook Competent kan volop ingezet worden voor de 'groene transitie'. Competent laat toe snel nieuwe evoluties (bvb. op het vlak van hernieuwbare energie) op te nemen in de beroeps-competentieprofielen.

- **Via sterke partnerschappen inspelen op Europese en andere regelgeving**

Het VEA werkt in overleg met de andere gewesten en de federale overheid aan kwaliteitsvereisten voor installateurs van kleinschalige hernieuwbare-energie installaties die zullen gelden in heel België. De Europese richtlijn hernieuwbare energie (2009/28/EG) verplicht de lidstaten om tegen 31 december 2012 zo'n een kwaliteitsregeling uit te werken.

De gewesten werken in samenspraak met de kennis- en opleidingscentra en de sectorverenigingen tevens aan een gemeenschappelijk opleidingsprogramma voor installateurs. Bijkomend zal worden bekeken op welke manier het Vlaamse Gewest kan aansluiten bij het initiatief van de Europese Commissie (DG Energy) 'Qualifying the building workforce'. Dit initiatief werd gelanceerd om lidstaten te ondersteunen om de kennis en de kwaliteitszorg van de bouwprofessioneel op vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie te verbeteren.

6.2.2. Creëren van meer werkbaar werk

Komen tot meer werkbaar werk staat al enkele jaren op de beleidsagenda. Zo bevat het Pact 2020 duidelijke, gekwantificeerde doelstellingen met betrekking tot de evolutie in de werkbaarheid van de werknemers en in die van de zelfstandigen.

Naast het monitoren van (de evolutie in) de werkbaarheid is ook en vooral het stimuleren en ondersteunen van praktijkinitiatieven belangrijk. Op dit vlak werkt de Stichting Innovatie & Arbeid momenteel aan een toolbox met instrumenten die op bedrijfsniveau ingezet kunnen worden. De toolbox zal instrumenten omvatten die inwerken op de diverse dimensies van de werkbaarheidsmonitor.